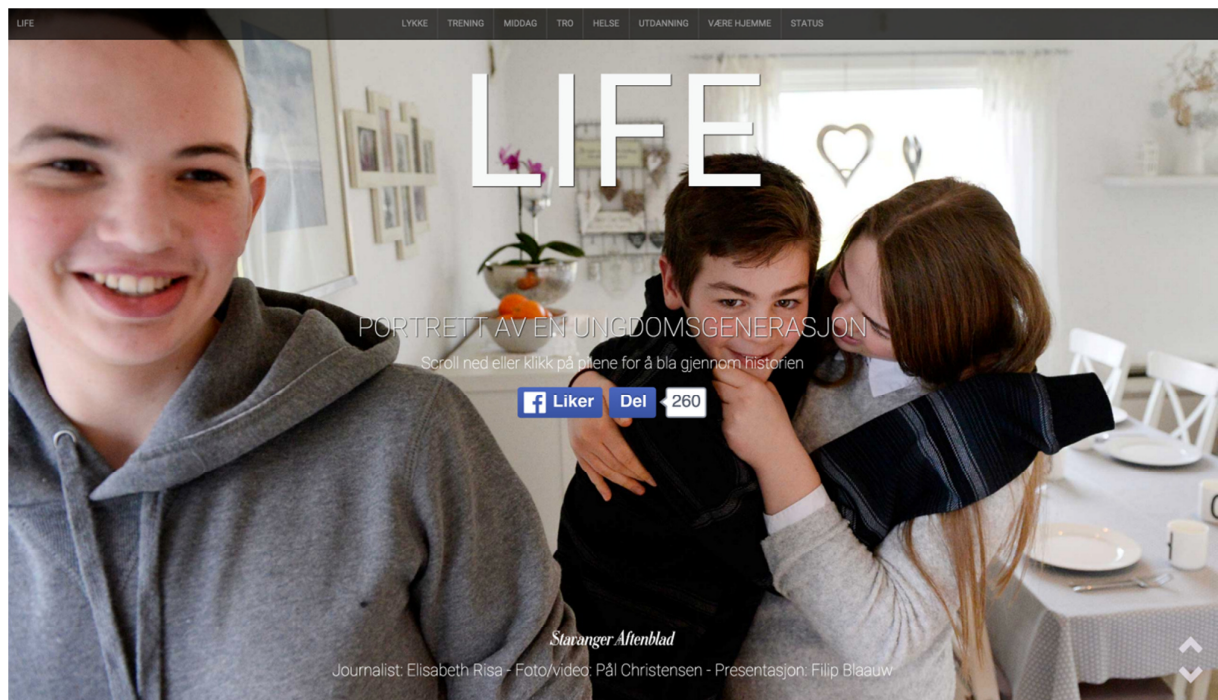

1. Bidragsyttere

Journalist Elisabeth Risa, Stavanger Aftenblad
Elisabeth.risa@aftenbladet.no

Fotograf Pål Christensen, Stavanger Aftenblad
Pål.christensen@aftenbladet.no

Webutvikler Filip Blaauw, Stavanger Aftenblad
Filip.blaauw@aftenbladet.no

2. Redaksjon

Stavanger Aftenblad
Nykirkebakken 2
Postboks 229
4001 STAVANGER

Tittel på prosjektet

LIFE – Portrett av en ungdomsgenerasjon

Publikasjonsliste

Arbeidet ble publisert på aftenbladet.no og i helgemagasinet Pluss 28. mars 2015. Artiklene med videoene og grafikkene våre ble derpå frontet på nett gjennom hele påsken 2015 med en ny sak hver dag.

Nøyaktig adresse for prosjektet:

<http://mm.aftenbladet.no/html/life/#Start>

Vi legger også ved PLUSS i PDF-format ved denne mailen samt aftenbladets førsteside denne dagen.

3. Metode

Her vil jeg forklare metoden vi har brukt slik at alle som ønsker det kan gjøre nøyaktig det samme som vi har gjort.

3.1 Bakgrunn – Hva er Ungdomsundersøkelsene/Ungdata?

Ungdata er et kvalitetssikret og standardisert system for store, lokale spørreskjemaundersøkelser blant ungdom.

Ungdata er et faglig samarbeid mellom forskningsinstituttet NOVA (Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) ved Høgskolen i Oslo og Akershus, sju regionale kompetansesentre innen rusfeltet (KoRus Vest Bergen, KoRus Vest Stavanger, KoRus Midt-Norge, KoRus Øst, KoRus Sør, KoRus Nord, KoRus Oslo) og Kommunesektorens organisasjon (KS).

Flere av disse institusjonene har i varierende grad siden 90-tallet gjennomført lokale ungdomsundersøkelser i sine områder, Stavanger hadde sin første undersøkelse i 1994. Men fra 2010 har de store ungdomsundersøkelsene blitt koordinert opp i et felles, nasjonalt system – Ungdata.

Det betyr at kommuner over hele landet siden 2010 har hatt mulighet til å delta i kvalitetssikrede Ungdomsundersøkelser med helt identiske spørsmål knyttet til ungdommenes livsstil og livssituasjon.

Ungdom svarer på spørsmål om alt fra sitt personlige forbruk og forhold til rusmidler, alkohol, tobakk, kriminalitet- og antisosial atferd som vold og mobbing. Undersøkelsene er tilpasset skoleelever på ungdomstrinnet samt elever i videregående opplæring.

I tillegg handler spørsmålene om de unges forhold til mor og far, familiens økonomi, levekår, venner, nærmiljø, trivsel og mistriivsel, skole og utdanning. Andre tema er bruk av fritiden som fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv, organisasjonsdeltakelse, ny informasjonsteknologi, jevnaldergruppen, vennskap, sosialt nettverk, intimitet og seksualitet.

Tema som kulturelle verdier, religiøse holdninger, politikk og samfunn og psykisk helse er også tatt opp. Til sammen svarer elevene på 165 spørsmål. Undersøkelsen gjennomføres i skoletiden, aldri lengre enn en skoletime.

For kommunene er det mulig å velge egne tilleggsmoduler¹. Ungdata har tidligere blitt finansiert av Helsedirektoratet, Barne, likestillings- og inkluderings-departementet og Justis- og beredskaps-departementet. I 2015 er det foreslått en permanent finansiering over statsbudsjettet.

3.2 Hvem har svart?

Rogaland: 87 prosent av alle ungdomsskoleelevene i Rogaland har svart på undersøkelsen— til sammen utgjør det 14.973 elever i 8. 9. og 10. klasse. (Kommunene Utsira, Kvitsøy og Bjerkreim deltok ikke i den siste undersøkelsen).

I Stavanger skal en ny Ungdomsundersøkelse gjennomføres våren 2016, den er den femte Ungdomsundersøkelsen i Stavanger. De tidligere undersøkelsene er fra 2013, 2010, 2002 og 1994.

I tillegg gjennomføres også undersøkelsen blant elevene ved 1. videregående trinn.

Oslo: Antall svar for Oslo er 12.449 ungdomsskoleelever og 10 932 elever ved videregående skoler. Det utgjør en svarprosent på 86 prosent på ungdomsskolen og 72 prosent på videregående blant Osloelevene.

Deltakelse i resten av landet: Antall kommuner har økt med 29 kommuner både i 2010 og 2011, 45 deltakende kommuner i 2012 og hele 111 kommuner i løpet av våren 2013.

Status for 2015 er at 186.000 tenåringer har deltatt i Ungdata siden 2010 fordelt på 293 kommuner. Mange av kommunene har bestemt seg for at de gjennomfører Ungdata hvert tredje år. Dette betyr at databasen inneholder opplysninger som gjør det mulig å undersøke endringer over tid, både nasjonalt og på kommunalt nivå

Dette betyr at det nå finnes tilsvarende data fra 293 kommuner i Norge og at alle som ønsker det kan bruke nøyaktig samme metode som vi for å lage journalistikk der de unge selv er kilden.

¹ Tilleggsmoduler; eksempel: Stavanger kommune har valgt tilleggsspørsmål om ungdoms psykiske helse. Haugesund kommune har undersøkt nærmere ungdommenes bruk og holdninger til anabole steroider.

3.3 Hvorfor gjorde vi det?

Jeg fant raskt ut at dataene som var samlet inn i Stavanger aldri var koblet med data fra nabokommunene i Rogaland.

Jeg var nysgjerrig på hvorfor det ikke var gjort, spesielt når Nord-Jæren er så tett koblet sammen, kommunene er relativt geografisk, små og mange instanser jobber tett sammen om ungdomsmiljøene på tvers av kommunegrensene. Kommunene på Nord-Jæren bruker hvert år store ressurser på å samordne lokale kriminalitetsforebyggende tiltak og helsestasjonene for ungdom og andre involverte er svært opptatt av å lære av hverandre, se utfordringer på tvers av kommunegrensene og styrke det faglige samarbeidet. Hvorfor hadde de da ikke brukt Ungdomsundersøkelsene til å bli klokere på ungdommenes hverdag og fordype seg der undersøkelsene kunne påvise store forskjeller?

Alle spørsmålene som er stilt i undersøkelsen er nøyaktig de samme, ungdommene som har svart er jevn gamle og det «eneste» som skiller dem er at de kommer fra ulike kommuner.

Det trigget oss - Hvilke forskjeller kunne vi finne? Hvilke likheter? Hva kunne årsakene til forskjellene, som vi eventuelt kunne påvise, være? Hva mente ungdommene selv?

Jeg hadde i tillegg nylig gått på databasekurs i regi av Schibsted hvor vi hadde lært å sortere og strukturere store mengder data.

Jeg trengte et prosjekt å gå løs på. Men først trengte jeg rådataene fra NOVA.

3.3.1 Søknad om innsyn våren 2014 – Nei, du kan ikke få tilgang til NOVAS Ungdatabase

Først opprettet jeg kontakt med NOVA og ba om tilgang til databasen i sin helhet. Jeg fyller ut et skjema hvor jeg må svare på: Hvordan dataene skal oppbevares, hvem skal ha tilgang til dataene, hva dataene er tenkt brukt til og hvor lenge jeg trenger tilgang.

Dette sendes inn tidlig våren 2014. Jeg ber i første omgang om full tilgang til databasen med alle tilgjengelige tall fra Rogaland (22 kommuner) fra undersøkelsen 2013.

Jeg kunne selvsagt også ha bedt om tilgjengelige tall fra årene før, men bestemte meg for å gjøre noen avgrensninger – og heller utvide prosjektet når jeg får oversikt og blir bedre «kjent» med dataene.

3.3.2 Hvorfor ber jeg om innsyn i selve Ungdatabasen?

På nettsidene til Ungdata leser jeg at datamaterialet fra alle Ungdata-undersøkelser legges inn i en nasjonal database som oppbevares av NOVA – Ungdatabasen. Denne oppdateres etter hvert som nye resultater fra flere kommuner foreligger.

I utgangspunktet ber jeg nå om innsyn i hele databasen slik at jeg kan:

1. Lage mine egne spørringer opp mot databasen.
2. Jeg får et «ferdig» databasesystem som er strukturert – mer kvalitetssikkert.
3. Jeg kan lettere få oversikt over materialet og enklere lage sammenstillinger og koble data eventuelt opp mot andre databaser.

Jeg understreker at det er tallene fra Rogaland jeg primært ønsker tilgang til.

NOVA gir meg avslag om å få tilgang til deres database og begrunner dette med at ungdommenes svar er fortrolige og at de i forkant av hver undersøkelse sender brev hjem til ungdommenes foreldre om at svarene skal brukes i forsknings- og utviklingsprosjekter der målet er å framskaffe kunnskap om regionale variasjoner og nasjonale trender når det gjelder ungdoms livsstil, levekår og helse.

Etter det første avslaget argumenterer jeg med at Aftenbladet tidligere har fått innsyn i materiale brukt til forskningsformål og viser til at vi vil behandle all data på en seriøs og ordentlig måte. Jeg bruker offentlighetsloven, blant annet paragraf 9, om at en har rett til å kreve innsyn i sammenstilling fra databaser som er elektronisk lagret i databaser til organet dersom sammenstillingene kan gjøres med enkle fremgangsmåter.

Jeg argumenterer med at jeg skal gjøre sammenstillingene selv og at det dermed ikke vil medføre noe merarbeid for NOVA.

Jeg mottar nå en e-post fra forskningslederen i NOVA som ber om en bedre begrunnet søknad og at denne må sendes i PDF-versjon signert Aftenbladets redaktør.

Jeg er i kontakt med juridisk rådgiver i Norsk Presseforbund, Kristine Foss, for å få råd i innsynsprosessen.

Vi diskuterer om NOVA kan avslå innsyn med begrunnelsen om forskning og om hvilke regler som gjelder i forhold til at «ungdommenes foreldre» er lovet at resultatene kun skal brukes til forskning all den tid alle svarene til ungdommene er helt anonyme.

Jeg argumenterer også nå overfor NOVA med at jeg kun skal publisere på kommunenivå, ikke bydel eller per skole. Dette kan ikke bidra til identifisering av noen enkeltungdom, er min argumentasjon.

Etter en ny, begrunnet søknad, signert Aftenbladets redaktør, får vi beskjed om at tilgang til hele databasen avslås, men at vi kan få tilgang til ungdommenes svar på Excel-ark sortert på hver kommune.

Jeg sender følgende mail til NOVA 19. august 2014:

Hei!

Er det mulig å få tilsendt svarene fra Ungdata i Rogaland 2013 – kun de samlede prosentsvarene fra hver enkelt kommune – i excel-format?

Jeg spør om dette siden vi fikk avslag om å få innsyn i hele databasen.

Hilsen Elisabeth, Aftenbladet

Får svar samme dag:

Hei,

Dette kan dere selvsagt få, det fikk dere vel i grunnen tilbud om i forrige «runde» også. Dokumentene ligger vedlagt (kommer fordelt på flere e-poster).

Når det gjelder Excel-dokumenter som er merket «tilleggsmoduler», er det viktig at man kun forholder seg til spørsmål som har vært del av den aktuelle undersøkelsen. Dokumentene inneholder også en rekke tall som ikke tilhører den aktuelle undersøkelsen, som kun ligger der av datatekniske grunner.

Ellers skal det alltid opplyses om at funnene som presenteres er hentet fra Ungdata-undersøkelsen. Og lur du på noe, er det selvsagt bare å ta kontakt.

Hilsen Lars Roar.

Lars Roar Frøyland

NOVA | Et forskningsinstitutt ved
HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

**Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring**

lars.r.froyland@nova.hioa.no

Tlf.: 91310076 - www.hioa.no/nova

3.4 Jeg har fått alle dataene for Rogaland – mer enn 6, 5 millioner rader og kolonner med svar

Det første jeg må gjøre er å skaffe skikkelig oversikt over hva er det jeg har fått. Etter å ha studert alle vedleggene og mappene lager jeg en trepunktsoversikt:

1. En mappe for hver kommune – 22 mapper totalt.

2. Mellom fem og seks og opp til seksten ulike Excel-ark i hver mappe, i tillegg til fem/seks eller flere ferdige sammenstillinger for nøkkeltall for hver kommune i PDF. Mappeinnholdet så typisk slik ut – dette er innholdet for excelarkene i Sandnes-mappen ut:

Windows ▶ Temporary Internet Files ▶ Content.Outlook ▶ E2AK2QOZ ▶ Sandnes 2013 - Resultater ▶ Resultater ▶ Excel					
Navn	Type	Komprimert størrelse	Passordbe...	Størrelse	
 Kjønn - Tilleggsmoduler (ungdoms...	Microsoft Excel 97-2003-r...	88 kB	Nei	462 kB	8
 Kjønn - Tilleggsmoduler (videregåe...	Microsoft Excel 97-2003-r...	88 kB	Nei	461 kB	8
 Kjønn (ungdomsskolen)	Microsoft Excel 97-2003-r...	42 kB	Nei	211 kB	8
 Kjønn (videregående)	Microsoft Excel 97-2003-r...	41 kB	Nei	211 kB	8
 KLASSETRINN - Tilleggsmoduler (fire t...	Microsoft Excel 97-2003-r...	151 kB	Nei	758 kB	8
 KLASSETRINN (fire trinn)	Microsoft Excel 97-2003-r...	61 kB	Nei	312 kB	8
 Nøkkellindikatorer (ungdomsskolen)	Microsoft Excel 97-2003-r...	18 kB	Nei	107 kB	8
 Nøkkellindikatorer (videregående)	Microsoft Excel 97-2003-r...	18 kB	Nei	107 kB	8
 Svarfordeling - Tilleggsmoduler (u...	Microsoft Excel 97-2003-r...	89 kB	Nei	492 kB	8
 Svarfordeling - Tilleggsmoduler (vi...	Microsoft Excel 97-2003-r...	88 kB	Nei	492 kB	8
 Svarfordeling (ungdomsskolen)	Microsoft Excel 97-2003-r...	63 kB	Nei	392 kB	8
 Svarfordeling (videregående)	Microsoft Excel 97-2003-r...	62 kB	Nei	392 kB	8
 Undersøkelse - Tilleggsmoduler (u...	Microsoft Excel 97-2003-r...	89 kB	Nei	461 kB	8
 Undersøkelse - Tilleggsmoduler (vi...	Microsoft Excel 97-2003-r...	88 kB	Nei	461 kB	8
 Undersøkelse (ungdomsskolen)	Microsoft Excel 97-2003-r...	43 kB	Nei	211 kB	8
 Undersøkelse (videregående)	Microsoft Excel 97-2003-r...	42 kB	Nei	211 kB	8

3. Excelarkene inneholder betydelig mer detaljerte data enn det jeg ba om (etter at jeg fikk avslag på hele databasen ba jeg om samlede prosentvar). Nå viser det seg at excelarkene også inneholder ungdommenes enkelt svar fordelt på kjønn, fordelt på klassetrinn (8. 9. og 10. klasse - samt svar fra ungdom på videregående), alle ungdomsskolesvarene i kommunene slått sammen. Med enkelt svar mener jeg at jeg faktisk kan se ikke bare hvor mange prosent som har svart – men hvor mange elever som har svart på de ulike svaralternativene.

Jeg legger ved et eksempel for hvordan det så ut fra hvordan spørsmålene er sortert, dette er ungdom fra Sandnes som har svart om sine medievaner. Svarene er fordelt mellom kjønn og N betyr hvor mange elever som har svart totalt på spørsmålene. De øvrige tallene/svarene er prosent.

B312								
	A	B	C	D	E	F	G	
151								
152		Gutter			Jenter			
153		Mindre enn 2	To timer eller	N	Mindre enn 2	To timer eller	N	
		timer	mer		timer	mer		
154	Lese aviser	99	1	1136	100		1137	
155	Lese ukeblad	99	1	1122	99	1	1139	
156	Lese tegneserier	98	2	1129	99	1	1140	
157	Lese bøker (ikke skolebøker)	97	3	1131	93	7	1137	
158	Høre på radio	97	3	1128	95	5	1140	
159	Se på filmer/DVD	88	12	1129	91	9	1131	
160	Se på TV	84	16	1135	83	17	1142	
161	Spille dataspill/TV-spill	60	40	1135	94	6	1133	
162	Høre på musikk	72	28	1134	57	43	1141	
163	Bruke datamaskin utenom skolen	54	46	1129	58	42	1136	
164								

3.5 Utvelgelse av tema – Hva tenkte vi på

Først skriver jeg ut ett sett med spørsmål og svar fra en tilfeldig valgt kommune. Sammen med fotograf Pål Christensen går vi gjennom temaene og spørsmålene som ungdommene har svart på.

Vi tenker på tre ting:

1. Tenke visuelt – hvilke tema kan vi gå inn i som kan gi oss spennende og annerledes reportasjer som egner seg spesielt for video?
2. Hvilke svar egner seg for statistisk sammenstilling?
3. Hvilke tema kan si noe om utviklingen i ungdomsmiljøene i Rogaland?

3.6 Sortering og organisering – Å finne en kvalitetssikker metode

Ukritisk bruk av statistikk kan gi opphav til fullstendig motstridende konklusjoner. Det var derfor viktig å analysere tallene på en kvalitetssikker måte.

Samtidig må jeg bare starte et sted, jeg er så nysgjerrig på hvilke kommuner som «skiller» seg ut.

I første omgang sorterer jeg ut excelarkene fra hver kommune som inneholder helt lik informasjon, at alle arkene er helt likt satt opp er avgjørende. I dette tilfellet velger jeg spørsmålene der alle elever på ungdomsskolene i kommunen er slått sammen men elevene er sortert på kjønn.

Jeg legger hver kommune inn i samme excelark, men hver kommune får egen fane. Jeg setter så opp en formel og bruker søk og erstatt-funksjonen i Excel.

3.6.1 Søk og erstatt: Hva det er, og hvordan bruker du funksjonen

Først lager du en kopi av det opprinnelige formelarket, ved hjelp av "Søk og erstatt"-funksjonen kan jeg endre spørsmål på den nye kopien og få et helt nytt resultatark. Denne funksjonen sparer deg for tid. Ved hjelp av dette verktøyet kan du finne og endre alle forekomster av en bestemt rad på en gang.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1		Gutter				Jenter			
2		Ingen ganger	En eller flere ganger	N	Ingen ganger	En eller flere ganger			
3	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	69	31	243	85	15	258	EGERSUND	
4	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	79	21	19	85	15	13	BOKN	
5	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	76	24	516	91	9	519	HAUGESUND	
6	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	73	27	26	83	17	24	FORSAND	
7	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	69	31	54	95	5	41	FINNØY	
8	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	63	37	70	91	9	86	RENNESØY	
9	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	74	26	618	92	8	670	KARMØY	
10	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	63	37	57	97	3	68	LUND	
11	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	67	33	293	91	9	297	KLEPP	
12	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	73	27	206	93	7	179	RANDABERG	
13	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	68	32	186	96	4	191	TYSVÆR	
14	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	71	29	58	89	11	72	SULDAL	
15	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	64	36	39	88	12	33	SOKNDAL	
16	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	72	28	275	92	8	277	TIME	
17	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	72	28	202	91	9	2 184	STRAND	
18	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	88	12	73	98	2	95	SAUDA	
19	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	69	31	348	90	10	382	SOLA	
20	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	74	26	1 139	92	8	1 138	SANDNES	
21	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	70	30	1 645	90	10	1 618	STAVANGER	
22	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	73	27	171	87	13	201	GJESDAL	
23	Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	67	33	276	87	13	299	HÅ	
24									

Jeg bruker formelen og sortere på hva jeg vil blant de 15.000 svarene fra ungdom i Rogaland. Slik klarer jeg raskt å få oversikten på kommunenivå; Hvem har drukket mest smuglersprit, hvor trener de mest, hvem har foreldre som tjener mest – og minst? Hvem opplyser at de er mest kriminelle, hvor går de mest på religiøse møter. En gullgruve!

Jeg kontrollerer selvsagt funnene med hyppige stikkprøver for å etterse at jeg har fått de riktige svarene fra grunnlagsdokumentene.

3.6.2 Filvask

Det som også er greit å vite i forhold til Ungdata er at de har bruker betydelig tid på filvask av dataene, dette er for å «luke ut» tulle svar eller useriøse svar. Det er laget en standardisert rutine for dette som gjennomføres på alle datasett før publisering.

Ifølge Ungdata foregår vaskingen i hovedsak på to måter, enten ved at de finner en usannsynlig involvering i ulike aktiviteter som etterspørres i samme spørsmålsbatteri (for eksempel at ungdommene svarer maksimumsverdien «6 ganger eller oftere» på alle spørsmålene om fritid), eller ved at vi finner usannsynlige kombinasjoner av svar (for eksempel at ungdommene er veldig mye plaget av depressivt stemningsleie samtidig som de er svært fornøyd med alle sider i livet sitt). Alle ungdommene som har svarkombinasjoner som dette, får svarene sine slettet på de aktuelle spørsmålene.

3.6.3 Kvalitetssikring

Jeg tenker det er viktig å kvalitetssikre. Dessuten oppdager jeg at oppsiktsvekkende ofte kommer de små kommunene i Rogaland på topp listen. Jeg stiller kritiske spørsmål til materialet, jeg vet jeg kan svært lite om statistikk og metode.

Jeg tar kontakt med Jan Terje Kvaløy som underviser i statistikk og samfunnsvitenskapelig metode ved Teknisk Naturvitenskapelig fakultet ved Universitetet i Stavanger (UiS). Kvaløy er kjent for å stille høye krav og det føles som å gå opp til muntlig eksamen når jeg senere stiller på hans kontor med alle mine excelark.

På møtet viser jeg ham filene som jeg har laget sammenstillinger av og vi diskuterer temaene som jeg har plukket ut fra et sammenligningsgrunnlag og i et samfunnsperspektiv: Hvilke spørsmål inneholder mest informasjon som kan si mest mulig om å være ung i dag.

3.6.3 Et nødvendig råd fra en ekspert

For å kunne sammenligne på tvers av kommunen forklarer Kvaløy at jeg bør dele kommunene inn i «by-kommuner» og «land-kommuner», enten ved å ta utgangspunkt i andel bosatt i tettbygde strøk (dvs. definere de med høy andel i tettbygde strøk som by-kommuner) eller ta utgangspunkt i kartet og definere kommunene med større byer (og evt kommunene som ligger like ved større byer) som by-kommuner.

Jeg kontakter SSB for å gjøre meg kjent med hva som er deres standard for en By/land deling:

SSB har en offisiell tettstedsdefinisjon: Hussamling skal registreres som et tettsted dersom det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene skal normalt ikke overstige 50 meter.

Vi finner ut at en slik definisjon er vanskelig å bruke til dette formatet og ender opp med å dele opp store kommuner med innbyggere over 11.000.

Bruke jeg denne metoden kan jeg fastslå topp- og bunnlistene i Rogaland, for eksempel: I hvilken av de store kommunene i Rogaland tror flest unge at de kommer til å få et godt og lykkelig liv osv?

Til slutt ser listen over by- og landkommuner i Rogaland slik ut:

Kommuner med mer enn 11.000 innbyggere:

Time, Klepp, Sola, Stavanger, Sandnes, Karmøy, Eigersund, Haugesund, Hå, Strand og Gjesdal.

Kommuner med mindre enn 11.000 innbyggere:

Bokn, Lund, Forsand, Randaberg, Sauda, Tysvær, Suldal, Rennesøy, Hjelmeland, Sokndal og Finnøy.

Men kan jeg sammenstille data for å sortere «hele» Rogaland opp mot hverandre?

Ja, ifølge Kvaløy. Der hvor ungdommene er bedt om å svare utdypende i forhold til ett tema kan jeg slå sammen og lage gjennomsnittsanalyser. Det er ett tema som egner seg for dette i undersøkelsen. Spørsmålene om ungdom psykiske helse.

Spørsmål/svar ser slik ut (I dette tilfellet fra Sandnes):

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
182		Gutter			Jenter				
183		Lite plaget/ikke plaget	Veldig mye plaget/ganske mye plaget	N	Lite plaget/ikke plaget	Veldig mye plaget/ganske mye plaget	N		
184	Følt deg ensom	89	11	1122	72	28	1134		
185	Følt håpløshet med tanke på framtida	87	13	1118	70	30	1137		
186	Følt deg ulykkelig, trist eller deprimer	89	11	1124	67	33	1139		
187	Følt deg stiv eller anspent	88	12	1118	73	27	1134		
188	Vært sint og aggressiv	88	13	1120	78	22	1137		
189	Hatt søvnproblem	81	19	1125	68	32	1143		
190	Følt at alt er et slit	78	22	1123	56	44	1138		
191	Bekymret deg for mye om ting	79	21	1121	52	48	1141		

Fra tusenårsskifte og framover har det skjedd markante endringer i ungdomsmiljøene i Norge. Særlig gjelder det for jentenes psykiske helse. Dette vet jeg blant annet fordi jeg i en årrekke har skrevet om ungdom i Aftenbladet, vi vurderte det slik at det her var interessant å sortere på kjønn.

Og nettopp for å få mer robuste tall slo jeg sammen tre av de mest relevante spørsmålene om ungdoms psykiske helse først for alle kommunene – sortert på kjønn – og deretter lagte vi også en gjennomsnittsutrekning for alle jentene i Rogaland som hadde svart:

39 % AV JENTENE PÅ UNGDOMSSKOLEN I ROGALAND SIER DE SLITER MED SIN PSYKISKE HELSE.

Jentene svarer at de føler håpløshet med tanke på fremtiden, de svarer at de føler seg ulykkelige, triste og deprimerte. Flest svarer at de bekymrer seg altfor mye.

Dette var tall som var helt nye for fagfolk i Rogaland. Vi fant også ut at jentene i Rennesøy kommune rapporterer at de har flest utfordringer.

3.7 Endelig en kvalitetssikker metode, nå kunne vi endelig analysere

Etter å ha funnet en kvalitetssikker metode for å analysere var mulighetene for analyse nærmest uendelige.

Vi så at den viktigste jobben nå var å avgrense til noen tema for tilpasse det videre arbeidet.

Vi fant sju ulike tema vi ville fordype oss i og i dette avsnittet vil jeg kort redegjøre for de funnene vi kunne presentere. Hvordan vi jobbet frem de ulike reportasjene og hvordan vi fant frem til ungdommene vi intervjuet.

Vi ville finne en ungdom for hvert tema som vi kunne intervju på video og ta bilder i miljø. Vi ville helt bestemt at ungdommen skulle ha den fremtredende plassen, det er dem det handler om. For å gi saken perspektiv fant vi frem til en forsker som kunne sette våre funn i en historisk sammenheng eller inn i en annen, større kontekst.

Dette er tidkrevende, vi er avhengig av å finne en ungdom som «gjør» seg på video og som er villig til å stille opp.

Hele mitt journalistiske kildenettverk omkring ungdom tas i bruk, alt fra Uteseksjonen, politi, SLT-nettverkene (SLT står for Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak) på tvers av kommunene, helsestasjonen for ungdom, ungdomsforskere, kontakter i religiøse miljøer, skolerådgivere. Det ble brukt betydelig tid på å finne de rette ungdommene til de ulike intervjuene.

3.7.1 Historiske funn om ungdom, Rogaland og utdanning

Spørsmål: Tror du at du vil komme til å ta utdanning på universitet eller høyskole?

Våre funn: Halvparten av guttene i Rogaland sier de vil ta høyere utdanning på universitet eller høyskole. 63 prosent av jentene sier der samme.

Færrest ungdom vil ta høyere utdanning i Sokndal: En god nyhet for bygda!

- Ungdommenenes svar vitner om en kolossal endring i Rogaland, spesielt for jentene, fastslår Erik Fossåskaret som er sosiolog ved Universitet i Stavanger og som har forsket på dette i en årrekke. Han setter det hele i en historisk sammenheng.

Han sier det er positivt at få vil ta høyere utdanning i de små bygdene i Rogaland:

- Valget om å ta høyere utdanning har en form for løsrivelse i seg. Når en flytter for å studere møter vi nye venner og etablerer en livsstil som gjør at sjansen for at en flytter hjem igjen reduseres, sier Fossåskaret.

I Stavanger sier 70 prosent av ungdomsskoleelevene at de vil studere lenger etter grunnskole, flere jenter enn gutter. En formidabel endring, ifølge Fossåskaret.

- Hvis en ser 45 år tilbake, til folketellingen i Rogaland i 1970, fantes det kun fem prosent kvinner i Stavanger som hadde universitet eller høyskole som høyeste utdanning. Fra der, til at 76 prosent av jentene på ungdomsskolen i Stavanger, nå sier de vil ta høyere utdanning, har utviklingen gått i et voldsomt tempo. For kvinnene representerer dette en kolossal, personlig frigjøring, sier Fossåskaret.

3.7.2 Ungdommenes tanker om fremtiden

Spørsmål: Tror du at du kommer til å få et godt og lykkelig liv?

Ungdommene i Time kommune har større tro på et godt og lykkelig liv enn ungdommer i de andre store kommunene i Rogaland.

73 prosent av jentene og 78 prosent av guttene på ungdomsskolen i Rogaland tror de kommer til å få et godt og lykkelig liv.

For å illustrere hvor mye data vi sitter og hvilke enorme muligheter som finnes i materialet tar vi det ett steg videre:

Eksempel: Hvorfor er ungdommen i Time lykkeligst? Kan jeg se på faktorer hvor Time-ungdommen kommer høyere ut som kan forklare dette?

Etter ny sortering av data finner jeg ut at ungdom i Time er mest fornøyd med utseendet sitt av alle i Rogaland og at de også er mest fornøyd med vennene sine.

3.7.3 Ungdom og trening

Spørsmål: Andel som trener ukentlig på minst en arena?

86 prosent av ungdomsskoleelevene i Stavanger svarer at de trener ukentlig på minst en arena. Det er ikke bare høyest i Rogaland, men også over landsgjennomsnittet blant norske ungdomskoleelever.

3.7.4 Ungdommens forhold til sin psykiske helse

Spørsmål: Hvor ofte føler du at alt er et slit, bekymrer deg for ofte og hvor ofte føler du deg ulykkelig, trist eller deprimert?

Psykisk helse: I hvilken kommune sier ungdom at de har størst utfordringer med sin psykiske helse?

Ungdom i Rennesøy er på topp i Rogaland når de svarer på spørsmål om de den siste uken har følt at alt er et slit, at de har følt seg ulykkelig, trist eller deprimert og at de bekymrer seg for mye ting. 45 prosent av jentene i Rennesøy bekrefter at de er plaget, enten ganske mye eller veldig mye.

Undersøkelsen viser også at andelen jenter med psykiske helseplager har økt fra 2010–2012 til 2013. For gutter har utviklingen vært stabil.

3.7.5 Middagsvaner

Spørsmål: Hvor ofte spiser du middag med familien din?

Da ungdommene i Hjelmeland i fjor ble spurt «Hvor ofte pleier du å spise middag med familien din hver dag», svarte hele 87 prosent av ungdomskoleelevene i Hjelmeland at det gjør de hver eneste dag.

Det er høyest i Rogaland.

3.7.6 Rogaland, ungdom og tro

Spørsmål: Hvor ofte har du deltatt på aktiviteter i en religiøs forening den siste måneden?

Hvem har noen gang før analysert og funnet ut hva som skjer med den religiøse troen i Rogaland? Går flere eller færre unge på møter? Ingen har forsket på det, ifølge folk ved Misjonshøgskolen i Stavanger som synes våre analyser er uhyre interessante – og nedslående fordi de viser at svært få ungdom faktisk deltar på møter:

Færre unge rogalendinger deltar i religiøse møter. Mange kjenner ikke en gang de vanligste og viktigste bibelfortellingene.

3.7.7 Å være hjemme på rommet sitt

Spørsmål: Hvor mange dager forrige uke var du bare hjemme hele kvelden?

Annenhver ungdomsskoleelev i Rogaland sier de var hjemme hele kvelden to til fem ganger siste uke. 18 prosent svarte at de var hjemme seks ganger eller mer.

Ungdommene bruker dermed svært mye av fritiden sin til bare å være hjemme. Men det finnes regionale forskjeller. Ser vi på hvor stor andel som svarer at de er mye ute med venner på kvelden, minst to ganger siste uke, er det relativt stor forskjell på Oslo og Rogaland: I Oslo svarer 31 prosent ja på spørsmålet, mens i Rogaland er andelen hele 50 prosent.

3.8 Digital presentasjon

Vi ønsket å utvikle et helt nytt digitalt oppsett til aftenbladet.no da dette skulle være mest digitalt for våre lesere. Vi jobbet lenge med koding av sider og finne en fin løsning til nett.

Grunnideen for den digitale presentasjonen var å kombinere reportasjer med tallene vi fant i undersøkelsen, sortert etter temaene vi hadde valgt; lykke, trening, middagsvaner, tro, helse, utdanning, det å være hjemme og hva som gir høyest status.

Alt skulle presenteres i et såkalt nettrigg, utenfor standardmalene fra CMS-systemet vårt. På den måten ville vi ha full kontroll over utseendet og det ble mulig å ta i bruk alle bibliotekene² vi trengte for å presentere tallene.

Hvert tema består av en påstand eller et resultat vi fant i tallene, en videoreportasje, presentasjon av tallene og lenke til reportasje med utfyllende tekst, slik den framstod i magasinet Pluss.

3.8.1 Hvilken graf?

Vi visste på forhånd at tallene fra de ulike temaene nødvendigvis måtte presenteres med ulike grafer for å best mulig illustrere resultatet. I tillegg ønsket vi også en viss variasjon for å unngå at grafene ble for like og uinteressante.

Vi startet med å se på biblioteket Amcharts (<https://www.amcharts.com/demos/>) Dette ville gi oss tilgang til en mengde ulike grafer, som vi igjen hadde full kontroll over visuelt. I presentasjonen har vi forsøkt å beholde samme stil på grafene, men vi så også at vi måtte ha en viss variasjon for å gjøre det dynamisk nok.

Et annet grep vi gjorde, var utstrakt bruk av fullskjerm-bilder, også bak grafene. Det satte teksten i et slags perspektiv.

Vi hadde på forhånd delt kommunene inn i to grupper; de med færre og flere enn 11.000 innbyggere. Derfor måtte vi også holde grafene i tilsvarende grupper for å kunne sammenligne tallene. For å utnytte plassen best, la vi ofte flere grafer ved siden av hverandre på horisontalt nivå, slik at leseren kunne bla mellom grafene ved hjelp av piler.

² Javascript-biblioteker som D3.js Amcharts for grafer og Waypoints for enklere navigering.

All data i grafene ble samlet i ei javascript-fil som til slutt inneholdt ca 2500 linjer med kode. I tillegg hadde vi rundt 500 linjer med kode for andre scripts.

Eksempel på graf: hvor mange prosent av ungdommene vil ta høyere utdanning? Tallene til venstre er fra kommuner med flere enn 11.000 innbyggere, til høyre de med færre enn 11.000 innbyggere. Kommunene er sortert synkende etter prosent. Bakgrunnen er et bilde fra en arbeidslivstime på Sokndal skole.

3.8.2 Hvor passer jeg best?

En idé som dukket opp tidlig i arbeidet, var å ha en såkalt "hvem ligner jeg mest på"-quiz. Med bakgrunn i tallene, ville vi fortelle leserne hvilke ungdommer i hvilken kommune de hadde mest til felles med.

Vi valgte ut 10 spørsmål med tre-fire svaralternativer rangert fra minst til mest, antall ganger, osv. Deretter plukket vi ut kommuner som kunne knyttes til hvert svar. For eksempel ville Stavanger gi stor vektning dersom du svarte at du trener hver dag.

Med en litt humoristisk vri, kunne vi deretter presentere svaret på hvilken kommune du passer best i, etter at de ti spørsmålene var besvart. For å lage quizen, tok vi i bruk Qzr. Flere enn 8600 har fullført quizen, og funnet kommunen nærmest sitt hjerte.

3.9 Planlegging og gjennomføring av intervjuene

Vi hadde på forhånd en avklart plan for hvordan vi skulle gjennomføre intervjuene med hver av ungdommene:

1. Vi ville møte dem i sitt miljø
2. Vi ville ha en ungdom til hvert tema
3. Vi ønsket å bruke mye tid på ungdommen for å skape trygghet
4. Vi hadde avklart på forhånd hvordan det digitale rigget skulle se ut og hadde dermed planen klar for hvilke formater og utsnitt vi trengte på bildene (nærbilder osv).

4.0 Noen reaksjoner fra fagfolk i NOVA:

I første omgang var NOVA skeptiske og avviste mine forsøk på å få tilgang til dataene, nå er situasjonen annerledes og jeg ser frem til å være i god posisjon når resultatene fra de nye undersøkelsene til NOVA ved samtlige skoler i Rogaland våren 2016 foreligger: Flere av videoene våre ble vist og opplegget vårt fikk oppmerksomhet da UNG-konferansen Rogaland ble arrangert på Sola Strand Hotell høsten 2015.

Anders Bakken, forskningsleder NOVA:

Mektig imponert! Skal bruke litt mer tid på dette, ser veldig spennende ut. Interessant presentasjonsverktøy dere bruker.

Mvh Anders

Sven Gustafsson, Rådgiver Kompetansesenter rus - region vest Stavanger (KoRus) ved Rogaland A-senter:

Virkelig bra!

For meg som drevet å analysere disse filene i lange tider, så var det særlig moro og interessant å høre de unge fortelle selv i de ulike filmklippene.

Denne skal jeg sende videre til kollegene rundt om i landet.

Ha en god helg.

Med hilsen Sven Gustafsson

www.rogaland-asenter.no

Marit Vasshus, Kompetansesenter rus - region vest Stavanger (KoRus) ved Rogaland A-senter:

Hei Elisabeth

Tusen takk- du har gjort en fantastisk bra jobb! Imponerende, interessant og flott!

Vennlig hilsen

Marit Vasshus

Stavanger 16.01.15